

ЖИТТЄУСТРІЙ НАРОДУ І СОЦІАЛЬНА ПЕРСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Скворець В.О. (м. Запоріжжя)

Аналіз відтворювальних процесів, які детермінують формування життєустрою народу, виступає підставою визначення соціальної перспективи українського суспільства. Автор доводить, що в умовах перебування України в групі нової периферії залежних від Заходу країн домінування негативних тенденцій у відтворювальних процесах несе нашому народу загрозу цивілізаційної катастрофи.

Ключові слова: *життєустрій народу, соціальна перспектива, демографічна криза, відтворювальні процеси, відтворення людини, соціальна структура, політична система, техносфера, спосіб життя, нова залежна периферія.*

Вступ. У сучасному світі швидко змінюється картина соціально-економічного розвитку різних народів, що змушує задуматися над майбутньою долею українського народу. Україна перейшла із розряду країн «другого світу», якою була УРСР, перебуваючи в складі СРСР, до числа країн «третього світу» і стоїть перед реальною загрозою перетворення на сировинний придаток Заходу. З 1 січня 1993 р. до початку 2010 р. населення України скоротилося з 52,2 млн. осіб до 46 млн., тобто на 6 млн. осіб, що складає 12 % її населення. Такі втрати можна порівняти із наслідками великої війни. У шкільному підручнику наведено статистичні дані про втрати України у Другій світовій війні, які становлять 8 млн. осіб – п'яту частину її населення [21, с. 61]. Населення України у 2050 р. становитиме, за оцінками демографів ООН, лише 25 млн. осіб, за прогнозом вітчизняних вчених – 36 млн. осіб, але третину населення складатимуть вихідці з країн Азії та Африки. Науковці Л. Пиріг [17, с. 100-101], М. Сенченко [19, с. 31], О. Черниш [24, с. 87] зазначають, що тенденція «вимирання народу» створює загрозу зникнення українського народу (через 100-120 років).

Передумови демографічної катастрофи в сучасній Україні слід шукати у зміні життєустрою народу. Негативні демографічні тенденції зумовлені реформами за рецептами МВФ. Аналізуючи економічні реформи 90-х років ХХ ст., О.Г. Білорус констатує, що в Україні проводилася державна політика, яка суперечить її національним інтересам та спрямована на підрич національної безпеки та її економічної складової. Аналіз соціально-економічної ситуації в Україні свідчить про продовження деградації потужного колись економічного потенціалу та посилення соціального напруження. Яскраво характеризує ефективність економічної системи такий індикатор економічної безпеки як валовий внутрішній продукт (ВВП), який становив у 1998 році 41% від рівня 1990 року. В роки Другої світової війни Україна втратила більше 40% свого економічного потенціалу, але високий ступінь мобілізаційної готовності суспільства і державних органів дав можливість за короткий час відбудувати народне господарство. За роки незалежності Україна в результаті підступної економічної агресії втратила

ще більшу, аніж у війні, частину свого економічного потенціалу, відновити який можна буде лише за допомогою активізації ролі держави та застосуванню дієвої мобілізаційної стратегії [3, с. 419-420]. Вітчизняні вчені визнають, що системна криза в Україні – це криза управління. М. Сенченко розкриває зв'язок між поняттями «система управління» і «життеустрій» через поняття «концептуальна влада», доводить, що соціально-економічні процеси завжди управляються з єдиного центру, який реалізує ту чи іншу концепцію. Концептуальна влада має розпізнавати ті фактори, що впливають на суспільство і формування векторів управління, а тому вона – найвища з усіх видів можливої влади. Концептуальна влада незрима для невтаємничених: більшість людей взагалі вважають, що такої влади не існує. Проте вона завжди є в кожному суспільстві. Науковець застерігає, що стороння концептуальна влада – зброя агресії в державі, що придушує вітчизняну концептуальну владу. Якщо керівництво державою та її інтелектуальна еліта не уявляють, що таке концептуальна влада чи роблять вигляд, ніби не розуміють, що відбувається, – вони мимоволі керуються чужоземною концептуальною владою. У цьому випадку правляча верхівка відіграє роль «п'ятої колони» (зібрання «агентів впливу»), виконує функції «колоніальної адміністрації». «Суб'єктивна мета концептуальної влади – реалізація двох полярних суспільних систем і відповідних їм систем управління соціально-економічними процесами. Систему управління, яка дотримується своєрідного принципу еквівалентності під час обміну виробленими людьми засобами життя (їжа, одяг тощо), умовно можна назвати справедливою системою, а державу чи общину, яка живе за цим принципом, – суспільством соціальної справедливості. Інша за метою концепція управління ґрунтується на порушенні принципу «еквівалентності». Відомо, що 45 % сукупного доходу населення планети – у руках 358 лихварських банківських сімейних кланів, які утворюють Фінансовий інтернаціонал. Страхітлива диспропорція доходів у світі продовжує набирати темпи. За даними ООН (Доповідь ООН «Показники світового розвитку в 2000 році», квітень 2000 р.), на 57 % населення світу припадає лише 6 % світового доходу (близько 30 доларів щомісяця на людину). Це свідчить про те, що лихварська система життєустрою домінує на планеті» [18, с. 80-81].

Мета статті – аналіз впливу зміни життєустрою народу на соціальну перспективу українського суспільства.

Обговорення проблеми. Зміст поняття «життєустрій» певною мірою розкриває наступне визначення. Життєустрій, як раніше нами зазначалося, – це система забезпечення нормальних умов життя, яка є результатом життєдіяльності людей і відображена сукупністю факторів, серед яких визначальними є: 1) цілеспрямована суспільна діяльність особистостей; 2) взаємодія соціальних суб'єктів у процесі реалізації своїх потреб та інтересів; 3) нагромадження соціального досвіду і соціальних цінностей; 4) формування суспільних відносин і соціального капіталу; 5) забезпечення соціальної безпеки життєдіяльності з допомогою соціальних норм та інших

Життєустрій народу і соціальна перспектива українського суспільства

засобів; 6) реалізація різноманітних проектів з використанням різних ресурсів; 7) забезпечення умов для реалізації процесу суспільного відтворення [20, с. 145-152]. Оскільки явище життєустрою виявляє «систему забезпечення нормальних умов життя», то системоутворюючим для життєустрою будь-якого соціального суб'єкта є процес суспільного відтворення, який являє собою сутність життєустрою. Форма життєустрою детермінується відтворювальними процесами, які є складовими процесу суспільного відтворення. До них належить віднести наступні формоутворюючі процеси, які надають життєустрою властивості системної цілісності: 1) відтворення людини; 2) відтворення виробництва та споживання; 3) відтворення виробничих відносин і відповідної соціальної структури; 4) відтворення політичної системи суспільства; 5) відтворення техносфери соціуму; 6) відтворення соціокультурної сфери соціуму; 7) відтворення способу життя. Всі ці відтворювальні процеси піддаються науковому аналізу, який дозволяє не лише визначити основні тенденції їхнього розвитку, але й побудувати відповідні теоретичні моделі на основі якісних та кількісних характеристик досліджуваних процесів. Отже, дослідження відтворювальних процесів, які формують життєустрій народу, є надійним підґрунтям для осмислення соціальної перспективи суспільства.

Соціально-філософський аналіз проблеми сутності та змісту поняття «соціальна перспектива» наведено в докторській дисертації М.А. Лепського «Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи». Дослідник зазначає, що «соціальна перспектива – це соціально-філософське поняття, що виражає динаміку розвитку тієї частини картини світу, яка визначає міру життя і міру смерті суб'єкта і на яку спрямована активність суб'єкта. Сьогодні як діалектична єдність динамік у майбутнє й у минуле розмежовує історичне – позачасове, життєво важливе для суспільства, сформоване минулим, і перспективне, те, що формується як життєво важливе для майбутнього. Перспективними є ті суспільні зміни, майбутній результат яких набуває історичного характеру, істотно впливає на життя суспільства. У свою чергу, історичними є ті суспільні зміни, досвід яких є значимим для наступних поколінь, для майбутнього життя суспільства. Взаємозв'язок оптимізму і песимізму визначає єдність минулого і майбутнього в сьогодні, котрий узгоджує минулий життєво важливий досвід з життєво важливими змінами, відтинаючи все смертоносне, неісторичне, неважливе та нежиттєве в майбутньому. У протилежному випадку відбувається деформація історичного досвіду і перспективи у дисгармонії і кризі соціального суб'єкта із собою та з іншими суб'єктами та навколишнім світом» [10, с. 18-19]. Визначення соціальної перспективи українського суспільства потребує аналізу вищезазваних відтворювальних процесів, які мають історичний характер, істотно впливають на сьогоднішнє суспільство, закладають підвалини його майбутнього. Найважливішим із цих процесів є відтворення людини в Україні. У 2005 р. державна влада загальмувала процес вимирання населення, збільшивши в 10 разів грошову допомогу сім'ям при народженні дитини (до 8,5 тис. грн.). Пізніше цю

допомогу збільшено до 12 240 грн. при народженні першої дитини, 25 000 грн. – другої, 50 000 грн. – третьої та наступних дітей. Ці суми виявилися наближеними до рівня виплат в Росії (з 2006 р.), визначених на основі рекомендацій науки. Фахівці в галузі математичної демографії Росії побудували математичну модель, яка визначає «на яку величину слід змінити народжуваність, щоб чисельність населення не зменшувалася на великих інтервалах часу» [2, с. 20]. Стимулювання народжуваності послабило демографічну кризу в Україні, але не пододало її. Процес відтворення людини має ще й якісну сторону. У Національній доповіді зазначається, що умови проведення реформ в Україні не забезпечили нормальний процес відтворення робочої сили. В період незалежності відбулася стрімка стратифікація в минулому егалітарного суспільства. Обраний хибний шлях приватизації спричинив формування неефективного власника, націленого на примноження багатства не в результаті відтворювального виробничого процесу, а в результаті перерозподільних актів. Нечисленна група привласнила значну частину суспільного багатства, а більшість змушена працювати за мізерну заробітну плату, яка не лише не дає змоги придбати житло, автомобіль тощо, а й не забезпечує нормальний процес відтворення робочої сили, не зацікавлює в результатах праці. Поряд з неефективним власником став неефективним працівник. Сформувалися стереотипи поведінки власника і робітника, дуже далекі від потреб налаштування ефективного виробництва. Це є однією з найбільш фундаментальних проблем організації економіки, що вкрай важко вирішується [12, с. 5]. Отже, у процесі відтворення людини в Україні домінують негативні тенденції, а позитивні тенденції може забезпечити лише державна турбота про Людину праці, включаючи високий рівень оплати праці, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я, забезпечення робочими місцями та доступним житлом. Другим чинником формування життеустрою є відтворення виробництва і споживання. Втрата Україною провідних позицій в науково-технічній сфері, промисловості, сільському господарстві значно погіршила її перспективи. Правлячі кола України під гаслами руху до Європи насправді за життєво важливими показниками наблизили свій народ до рівня країн Африки. Аналіз процесу формування ринкової економіки свідчить, що «наслідки запроваджуваних заходів часто були протилежними очікуванням. У результаті ряду об'єктивних і суб'єктивних чинників шанси України швидко наблизитись до розвинутих країн були втрачені, а ризики нівелювання своїх переваг значною мірою реалізовані. Україна мала 10 років падіння, унаслідок чого ВВП знизився до 40,8 % та й після наступних дев'яти років зростання ледь досяг 74,1 % від рівня 1990 р. ... До того ж ані 10 років економічного спаду, ані наступні дев'ять років економічного зростання не були належним чином використані для реструктуризації економіки та переведення її на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку» [12, с. 4-5]. Президент України В.Ф. Янукович визнає, що криза «засвідчила остаточну вичерпаність існуючої експортно-сировинної моделі» сучасної економіки України [7, с. 4]. Аналіз наслідків

ринкових реформ за сценарієм МВФ для слов'янського світу і України засвідчив, що в 1995 році середньослов'янський рівень ВВП на душу населення становив 2112 дол., а середній західноєвропейський рівень – 23152 дол., тобто матеріальне становище середньостатистичного слов'янина стало в 10 разів гірше, ніж середнього західноєвропейця. Серед слов'янських країн ВВП на душу населення (в дол. на людину на рік) становив: Словенія – 9612, Чехія – 4365, Хорватія – 4018, Словаччина – 3260, Польща – 3060, Росія – 2331, Болгарія – 1457, Македонія – 918, Україна – 715. Україна перебувала на одному рівні з державами Гайана (717 дол.) і Шрі-Ланка (720 дол.). Нині, за визначенням МВФ, поріг доходу на душу населення для «найменш розвинених країн» перевищив 700 дол. і вже дещо вищий, ніж середньоафриканський рівень, що становив 670,7 дол. За головним критерієм – ВВП на душу населення – Україна в 1999 році (з ВВП на душу населення 539 дол.) перебувала на рівні найменш розвинених країн [18, с. 51-52]. Умовою нормального відтворення виробництва є державне регулювання економіки. У книзі «США: Федеральна контрактна система і економіка» [23] наведено «всеосяжну картину становлення, історичного розвитку та функціонування сучасного американського капіталізму з акцентом на конкретну роль держави в економіці США на всіх етапах її еволюції» [9, с. 75-76]. Федеральний бюджет, Федеральна контрактна система, Федеральна податкова система та Федеральна резервна система утворюють «матеріальні та організаційно-управлінські основи державного господарювання в США». Рецензенти зазначають, що «в монографії послідовно аргументується теза про об'єктивну зумовленість виникнення і розвитку в США державного господарювання: воно необхідне для вирішення різних проблем, що впливають із відповідним способом усвідомлених суспільством національних інтересів». Досягнуті в Америці масштаби планового регулювання економіки вражають. Держава-замовник «в рутинному порядку» планує організацію виконання програм-замовлень на 5-8 років, а з урахуванням промислової чи іншої форми експлуатації «кінцевого продукту» – на 15-20 років. Сьогодні в США здійснюється більше 3200 федеральних та регіональних програм за всіма напрямками науково-технічної, економічної і соціальної політики. Американська практика державного господарювання заперечує уявлення про план і ринок, державу і ринок як взаємовиключні феномени [9, с. 89, 90-91]. В Україні усунення держави від управління економікою на десятиліття назад відкинуло процес відтворення виробництва, а відновлення позитивних тенденцій цього процесу потребує сильного державного регулювання економіки. Третім чинником формування життєустрою є відтворення виробничих відносин і відповідної соціальної структури. В незалежній Україні кардинально змінився характер відтворення соціальної структури населення. Україні в спадщину від УРСР дісталася соціальна структура, що мала в основі людей середнього достатку, тобто тих, хто на Заході позначається як «середній клас». Із 1988 до 2001 р. чисельність нижчих прошарків зросла від 5,7% до 88,2%, середніх скоротилася з 75,0% до 9,8%,

вищих – з 19,3% до 2% [5, с. 25] і тепер «соціальна структура наближена радше до латиноамериканських або африканських, ніж до європейських візців» [11, с. 120]. Керівництво держави констатує: «Гірко визнавати, але це справді так: Україна дійсно зупинилася в своєму розвитку. ... Бідність і злидні стали головною проблемою незалежності. Майже 30 % наших громадян знаходяться за межею бідності» [7, с. 4]. Відтворення соціальної структури населення відображає деградацію українського суспільства, яке потребує рішучих заходів з боку держави щодо зміцнення своєї власної соціальної бази. Четвертим чинником формування життєустрою є відтворення політичної системи. В сучасній Україні сформувалася олігархічно-бюрократична модель політичної системи. О. Черниш наводить критерії ефективності влади в оцінці стародавніх мислителів: пропорції бідних і багатих; загальне благо та благополуччя одного/небагатьох; фізичне відтворення населення; величина території та самої нації, а також її бідність/багатство. Використання цих критеріїв дозволяє визначити статус нашої країни на фоні розвитку інших народів. З одного боку, це – бідність населення, що виходить за будь-які межі. Якщо застосовувати критерії бідності, що використовуються в Європі, то в Україні до числа бідних треба віднести 70 % її населення. З другого боку, – рівень неконтрольованого державою багатства 50 олігархів, чії активи в 28,9 млрд. дол. США перевищують річний бюджет усієї нації. Такі суперечності макрорівневого характеру безмірно віддаляють нашу державу від її ідеальної форми. Закону про межі бідності та багатства в Україні немає і в майбутньому не передбачається: олігархи проти себе діяти не стануть [24, с. 86-87]. Головну суперечність українського суспільства (між багатством верхівки та бідністю решти населення) прагнуть приховати за ідеєю «євроінтеграції» України. На хвилі неоліберальної та євроцентристської ідеології значна частина політичної «еліти» потрапила в тенета ідеї «золотого мільярда», пропагує її і впливає на правлячу верхівку, але є чимало ознак того, що частина світової еліти, яка визначає економічну й військову політику, контролює ЗМІ, не вважає слов'янські народи такими, що мають шанс потрапити до «золотого мільярда» [18, с. 80]. Політична система України характеризується відчуженням рядових громадян від державної влади та її політики. В. Воловик констатує, що державна влада може відігравати роль важливого фактору розвитку, підвищення рівня політичної культури, але ця функція притаманна лише тій державній владі, яка ґрунтується на такому економічному фундаменті, який сприяє формуванню вітчизни для тих класів, соціальних шарів та груп, які об'єктивно покликані слугувати потенційною базою сил прогресу даного суспільства [1, с. 168]. Відтворення олігархічно-бюрократичної моделі політичної системи в Україні характеризується зростанням відриву правлячої верхівки від народу, а народу від влади, виступає основною перепорою поступального розвитку суспільства. П'ятим фактором формування життєустрою народу є відтворення техносфери соціуму. Техносфера розглядається як штучно створений світ, через який людство взаємодіє з природою. Техносфера

створюється суспільством під впливом природних і культурних умов, складається із техніко-соціальних систем, які стають матрицями, на яких відтворюється це суспільство. Переплітаючись одна з одною, ці матриці «тримають» країну та культуру і більш або менш жорстко задають той простір, в якому існує і розвивається країна [8, с. 30].

Високі темпи розвитку техносфери в УРСР відобразилися в реалізації проектів будівництва промислових та енергетичних гігантів, нових міст та мікрорайонів, масовому житловому будівництві, швидкому зростанні соціальної інфраструктури, прогресі науково-технічної сфери. В незалежній Україні ситуація кардинально змінилася. Якщо в 60-80-х роках ХХ ст. лише в Запорізькій області реалізовані такі гігантські проекти як будівництво з нуля Запорізького залізничного комбінату і м. Дніпрорудного, Запорізької ТЕС та Запорізької АЕС і м. Енергодара, то в незалежній Україні не вдалося реалізувати жодного навіть віддалено наближеного за масштабами проекту. В сучасній Україні для цього немає ресурсів. Важливою частиною техносфери є житлово-комунальне господарство, яке в сучасній Україні перебуває в стані глибокої кризи. В.М. Новиков зазначає: «Житловий фонд не відповідає мінімальним стандартам і технічним нормам. Кожний третій житловий будинок потребує капітального ремонту (в аварійних і зношених будинках проживає 202,4 тис. осіб). В аварійному стані перебувають майже третина водопровідно-каналізаційних і теплових мереж» [13, с. 92]. Відтворення техносфери в Україні втратило розширений характер, у ньому домінують негативні тенденції, які загрожують техногенною катастрофою. Важливим фактором формування життєустрою народу є процес відтворення соціокультурної сфери. Аналізуючи підсумки цивілізаційного розвитку людства, Ю. Павленко визнає, що до початку ініційованої Заходом глобалізації склалася система взаємопов'язаних цивілізацій, кожна з яких мала цілком визначені, притаманні саме їй соціокультурні, зокрема релігійно-ціннісно-мотиваційні підстави, а також збалансовану на основі багатовікового досвіду систему взаємодії суспільства та природи. Традиціоналістське середовище відторгало базові цінності Заходу (індивідуалізм, раціоналістичний прагматизм, культ грошей та ін) як щось чужорідне та руйнівне [14, с. 23]. В.Г. Воронкова наголошує на необхідності оптимізувати процес проникнення в Україну цінностей ринкового суспільства. «Процес глобалізації безповоротний, протистояння йому недоцільне й безглузде. Проблема полягає в «селекціонуванні» цінностей, що проникають в Україну у процесі соціально-економічної трансформації, у відборі фундаментальних цінностей ринкового суспільства (індивідуалізм, раціональний егоїзм, активізм, прагматизм, толерантність тощо), поєднанні їх з національно-етичними цінностями, які, своєрідно виявляючись, становлять культурно-цивілізаційну основу життя кожної нації» [22, с. 304]. Визнаючи, що «модернізація суто за західними зразками без першорядної уваги до власної цивілізаційної специфіки є руйнівною і деструктивною», слід пам'ятати, що «у сучасному світі серед незахідних держав успіху досягають лише ті, котрі, зберігаючи свої цивілізаційні засади, здатні

адаптувати на ґрунті власних традицій і людських якостей своїх громадян новітні культурні, інформаційні, технологічні досягнення» [15, с. 47, 63-64]. Євриторика українських політиків свідчить про відсутність розуміння ними місця України в цивілізаційній структурі людства. Висновок Ю. Павленка знімає питання про належність України «до Європи». «Україна, без сумніву, належить до Макрохристиянського світу (маючи на своєму півдні, у вигляді Криму, зону перетину з Мусульманським світом), проте в його межах належить не до Північноатлантичної, а (разом з Росією та Беларуссю) до Східнослов'янсько-Православної цивілізації. Через її західні області проходить перехідна смуга між цими двома основними цивілізаційними компонентами Макрохристиянського світу. Ці компоненти корінням глибоко сягають цивілізаційних структур Середньовіччя, презентованих Візантійсько-Східнохристиянським і Західнохристиянським світами» [15, с. 66]. Вчений зазначає, що «в наступаючу епоху конфлікт між квазіцінностями масової культури, формуючими «одномірну людину» в одномірному ж суспільстві масового споживання, і традиційними цінностями набуває універсального, глобального характеру». Для нашого народу «глобалізація черевата подальшим посиленням соціокультурної кризи» [14, с. 26, 28].

Таким чином, відтворення соціокультурної сфери під впливом цінностей Заходу супроводжується посиленням соціокультурної кризи і актуалізує проблему захисту національних духовних цінностей як засобів саморозвитку і самозбереження українського народу. У формуванні життєустрою народу важливу роль відіграє відтворення способу життя. Спосіб життя являє собою сукупність форм повсякденної життєдіяльності в єдності з умовами, що визначають цю життєдіяльність і спрямовують її за допомогою ціннісних орієнтацій та усвідомлених на їх основі потреб. Основні сфери життєдіяльності – праця, побут, громадсько-політична діяльність, культура [4, с. 417]. В незалежній Україні спосіб життя, який є однією з основних цивілізаційних засад суспільного розвитку, був принесений в жертву глобалізації. Сутність стратегії реалізації концепції «золотого мільярда» полягає в нав'язуванні незахідним країнам соціального устрою, економіки, ідеології, політичної системи та способу життя, подібних до тих, що існують в західних країнах. Концептуально це скидається на гуманну, безкорисливу й визвольну місію Заходу. Та це все на словах. Насправді Захід має намір довести намічені «жертви» до такого стану, щоб вони втратили можливість самостійно існувати й розвиватися, включити їх у сферу впливу й експлуатації західних країн, приєднати до себе не в ролі рівноправних партнерів, а як зону колонізації [18, с. 82-83]. За оцінкою Ю. Пахомова, зміна способу життя в Україні характеризується різким послабленням держави, небаченою злочинністю та корупцією, зростаючим розривом у рівні і способі життя малої частини багатих і величезної маси бідняків. Непомірний розрив у доходах калічить дух і психіку як багатих, так і бідних. Багатим в атмосфері ажіотажного збагачення не до країни – вона для них тільки годівниця. А бідним теж не до

Життєустрій народу і соціальна перспектива українського суспільства

країни: убогість їх роздавлює, озлоблює, підриває впевненість у майбутньому і позбавляє віри життя [16, с. 47].

Отже, в Україні спосіб життя як одна із цивілізаційних засад життя суспільства зазнав негативних змін під впливом Заходу і втрачає свою роль цивілізаційної опори держави. Зовнішній контекст соціальної перспективи українського суспільства визначає процес глобалізації, який, за оцінкою В. Зінченка, змінює структуру глобалізованого світу. «Світовий суперорганізм формується на ґрунті існуючих соціоісторичних організмів, які зараз можна розподілити на чотири групи. Перша група – світова ортокапіталістична система. Друга – стара залежна периферія. Третя – соціоісторичні організми, що раніше входили в неополітарну систему, а зараз вступили на шлях капіталізму. Усі вони знаходяться у різній мірі залежності від центру і у всіх них формується периферійний капіталізм. Це – нова залежна периферія. Разом друга і третя групи утворюють залежну периферію нової епохи. Четверта група – країни, що зберегли свою незалежність від центру. У неї входять декілька соціоісторичних організмів, ті, які раніше прямо або опосередковано входили до неополітарної системи (Китай, В'єтнам, Куба, Білорусія, до 2000 р. Югославія), і низку країн старої периферії, що розірвали ланцюги залежності від центру (Венесуела, Іран). Це – незалежна периферія» [6, с. 214]. Україна потрапила до третьої групи соціоісторичних організмів, зазнає жорстокої експлуатації з боку глобального центру, перетворюється на сировинний придаток Заходу.

Висновки. Аналіз основних факторів формування життєустрою народу в сучасній Україні дає підстави для наступних висновків: 1) у процесі відтворення людини домінують негативні тенденції, а перехід до позитивних тенденцій можливий лише за реальної турботи держави про Людину праці; 2) усунення держави від управління економікою відкинуло процес відтворення виробництва на десятиліття назад, а відновлення позитивних тенденцій цього процесу потребує сильного державного регулювання економіки; 3) відтворення соціальної структури населення відображає деградацію українського суспільства, яке потребує рішучих заходів з боку держави щодо зміцнення власної соціальної бази; 4) відтворення олігархічно-бюрократичної моделі політичної системи в Україні виступає основною перепорою поступального розвитку суспільства; 5) відтворення техносфери в Україні втратило розширений характер, у ньому домінують негативні тенденції, які загрожують насуванням техногенної катастрофи; 6) відтворення соціокультурної сфери під впливом західних цінностей зумовило посилення соціокультурної кризи і актуалізує проблему захисту національних духовних цінностей як засобів саморозвитку і самозбереження українського народу; 7) відтворення способу життя під впливом Заходу зазнало негативних змін і втрачає свою роль цивілізаційної опори держави; 8) в незалежній Україні відбувся перехід від життєустрою суспільства соціальної справедливості до життєустрою, заснованого на системі егоїзму; 9) домінування негативних тенденцій у відтворювальних процесах обмежує поступальні можливості України; 10) в умовах

перебування України в групі нової периферії залежних від Заходу країн домінування негативних тенденцій у відтворювальних процесах, які детермінують формування життєустрою народу, несе нашому народу загрозу цивілізаційної катастрофи.

Перспективи подальших досліджень: осмислення простору і часу формування життєустрою народу; виявлення детермінант оптимізації формування життєустрою народу.

Література

1. Воловик В.И. Философия политического сознания. Монография. – Запорожье: Просвіта, 2006. – 204 с.
2. Галахов М.А., Орлов Ю.Н., Суслин В.М. Математические модели жизнеустройства. Часть II. Демография. – М.: Препринт института прикладной математики им. М.В. Келдыша РАН. – 2000. – № 69. – 24 с.
3. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. Керівник авт. колективу і наук ред. О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
4. Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінол.-понятійн. слов. / М.Ф. Головатий, М.Б. Панасюк. – К.: МАУП, 2005. – 560 с.
5. Дубровський М., Андрущенко А. Система і трансформації: Програмне забезпечення розвитку сучасного профспілкового руху в Україні // Профспілки України. – 2002. – № 5. – С. 25-30.
6. Зінченко В.В. Глобальна сучасність: основні тенденції, класові протиріччя і перспективи суспільного розвитку // Збірник наукових праць: Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії / Гол. ред. В.Г. Воронкова. – Вип. 40. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010. – С. 208-215.
7. Із послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу // Голос України, № 102 (4852), 5 червня 2010 р. – С. 1, 4-5.
8. Кара-Мурза С.Г. Реформа и судьба больших технических систем в Российской Федерации: теплоснабжение // Социально-гуманитарные знания. – 2004. – № 2. – С. 30-58.
9. Куликов В.В., Прудкой Ю.Н., Петров Б.Г. Американская практика госхозяйствования против либерально-рыночной риторики // Российский экономический журнал. – 2003. – № 7. – С. 75-92.
10. Лепський М.А. Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи: Автореф. дис. ... докт. філос. наук: 09.00.03 / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. – К.: 2006. – 37 с.
11. Лібанова Е. Ціннісні орієнтації та соціальні реалії українського суспільства // Економіка України. – 2008. – № 10. – С. 120-136.
12. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця [та інші]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
13. Новиков В.М. Політика розвитку соціальної інфраструктури: підсумки та проблеми // Демографія та соціальна політика. – К., 2005. – С. 85-95.
14. Павленко Ю. Итоги цивилизационного развития человечества // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – № 4. – С. 13-31.
15. Павленко Ю. Східнохристиянська цивілізаційна система та її місце Життєустрій народу і соціальна перспектива українського суспільства

у всевітньо-історичному процесі // Соціологія, методи, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 46-68.

16. Пахомов Ю. Система цінностей як фактор конкурентноздатності країн у глобальному світі // Світогляд. – 2007. – № 2. – С. 43-48.

17. Пиріг Л. Людність України крізь призму демографії та охорони здоров'я // Сучасність. – 200. – № 10. – 100-111.

18. Сенченко М.І. Україна: шляхом незалежності чи неокolonізації? – К.: МАУП, 2003. – 120 с.

19. Сенченко М.І. Хто ж нами керує і чиї інтереси захищає Президент? – К.: ТОВ Видавництво Аратта, 2007. – 48 с.

20. Скворець В.О. Процес формування життєустрою народу // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 25. – С. 145-152.

21. Турченко Ф.Г., Панченко П.П., Тимченко С.М. Новейшая история Украины. Часть вторая (1939-2001).: Учебник для 11-го кл. сред. общеобразов. учебн. завед. – К.: Генеза, 2001. – 416 с.

22. Управління людськими ресурсами: філософські засади. Навч. посіб. під ред. д.ф.н., проф.. В.Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 576 с.

23. Федорович В.А., США: Федеральная контрактная система и экономика: Механизмы регулирования / В.А. Федорович, А.П. Патрон, В.П. Заварухин; Ин-т США и Канады. – М.: Наука, 2002. – 926 с.

24. Черныш А. Критерии эффективности власти // Соціальна перспектива і регіональний розвиток: філософія, політика, соціологія. Збірник наукових праць. Вип. 4. – Запоріжжя, 2010. – С. 85-93.

Скворець В.А. Життєустрійство народу и соціальна перспектива українського общества.

Анализ воспроизводительных процессов, которые детерминируют формирование жизнеустройства народа, выступает основой определения социальной перспективы украинского общества. Автор обосновывает, что в условиях пребывания Украины в группе новой периферии зависимых от Запада стран доминирования негативных тенденций в воспроизводительных процессах несет нашему народу угрозу цивилизационной катастрофы.

Ключевые слова: *життєустрійство народу, соціальна перспектива, демографічний кризис, воспроизводительные процессы, воспроизводство человека, соціальна структура, политическая система, техносфера, способ жизни, новая зависимая периферия*

Skvorets V.A. Viability of nation and Ukrainian people social prospects

The analysis of reproductive process, which determines the formation of life organization of people, is the basis of the definition of a social perspective of Ukrainian society. The author proves that in the condition of Ukraine's being in the group of a new periphery of countries dependent from the West, the domination of a negative tendency in reproductive processes bring the threat of a civilized catastrophe to our nation.

Key words: *viability of nation, social prospect, demographic crisis, reproductive processes, reproduction of the person, social structure, political system, techno sphere, a way of the life, new dependent periphery.*